

Голові спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.137
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору політичних наук, професору
Климончуку Василю Йосифовичу
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора політичних наук, професора кафедри політичних наук
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Дерев'янка Сергія Мироновича
на дисертаційну роботу **Віталія Ростиславовича Супруна**
**«Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні стратегії,
інтеграційні ініціативи, еволюція загроз»,**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05
«Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. У контексті тривалої збройної агресії російської федерації та докорінної зміни архітектури європейської безпеки, питання переосмислення та оновлення політики безпеки й оборони України набуло критичної важливості. З огляду на стрімке загострення воєнно-політичних загроз і посилення ролі силових чинників у міжнародних відносинах, постала об'єктивна необхідність у системному аналізі безпекової політики держави, її стратегічних орієнтирів та взаємодії з європейськими і євроатлантичними інституціями.

Дисертаційне дослідження є своєчасною спробою осмислити еволюцію політики безпеки та оборони України впродовж 2004–2022 років крізь призму її зовнішньополітичного курсу, інтеграційних ініціатив і трансформації

безпекового середовища. Особливої актуальності набуває аналіз переходу від політики багатовекторності та позаблоковості до чітко артикульованого курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію, що супроводжувався глибокою сек'юритизацією ключових зовнішніх загроз.

Тема дослідження є надзвичайно значущою не лише в теоретичному плані, а й з огляду на практичні потреби державного управління у сфері безпеки. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення підходів до стратегічного планування, адаптації національного законодавства до стандартів ЄС і НАТО, а також поглиблення безпекової співпраці в регіональному вимірі. Саме тому робота є актуальною в межах сучасної української політичної науки та відповідає запитам часу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження написане в рамках наукової теми «Центральна та Східна Європа у міжнародних відносинах» (номер державної реєстрації «0114U001590»), яка закріплена за кафедрою міжнародних відносин факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. У дисертації забезпечено належний рівень обґрунтованості ключових наукових положень, що досягається завдяки впровадженню методологічної багатовекторності та опори на міждисциплінарний підхід. Автор органічно поєднує інструментарій політології, історії, міжнародних відносин та соціології, що дозволяє розглянути політику безпеки та оборони України як складне багаторівневе явище. Застосовані методи – зокрема структурно-функціональний, історико-хронологічний, інституційний аналіз, контент-аналіз та кейс-стаді – забезпечують глибоку аналітичну реконструкцію процесів, що визначали зміст і динаміку безпекової політики у період 2004–2022 років.

Висновки автора ґрунтуються на широкій джерельній базі, що включає законодавчі акти, урядові стратегії, документи міжнародних організацій, а також актуальні наукові й аналітичні розвідки як українських, так і іноземних

дослідників. Особливої уваги заслуговує систематизація та критичний аналіз джерельної бази, що відзначається репрезентативністю та змістовною глибиною.

Кожен зі сформульованих висновків логічно випливає із поставлених у дослідженні завдань, демонструючи концептуальну завершеність та аргументованість авторської позиції. Дисертація справляє враження послідовного, методологічно виваженого дослідження, що має належний рівень наукової достовірності.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає у поглибленому аналізі трансформації політики безпеки та оборони України в контексті її геополітичного позиціонування, стратегічної переорієнтації та міжнародної сек'юритизації російської загрози. Вперше у вітчизняній політичній науці здійснено комплексне дослідження безпекової політики України у взаємозв'язку з її зовнішньополітичними стратегіями, інтеграційними прагненнями та етапами сек'юритизації. Розкрито специфіку співпраці України як із західними (ЄС, НАТО), так і зі східними (зокрема пострадянськими) безпековими структурами, а також проаналізовано еволюцію безпекового курсу у трьох ключових політичних періодах: 2005–2010, 2010–2014, 2014–2022 роки.

Дисертантом доповнено наукове розуміння концепту «політики безпеки та оборони», адаптованого до українського контексту, з урахуванням новітніх умов гібридної війни та відкритої збройної агресії. Уточнено роль регіональних ініціатив як чинників зміцнення національної безпеки – зокрема, у формі «малих альянсів» – та проаналізовано особливості застосування реалістичного й геополітичного підходів у сучасному зовнішньополітичному аналізі. Розвинено наявні підходи до вивчення безпекової взаємодії України з ЄС, НАТО з акцентом на їхню участь у посиленні національної обороноздатності.

Достовірність отриманих результатів забезпечено широкою емпіричною базою (офіційні документи, стратегії, міжнародні угоди, аналітичні звіти), системним застосуванням сучасних методів політичного аналізу та логічною побудовою аргументації. Отримані висновки базуються на міждисциплінарному

підході, що дозволяє цілісно охопити динаміку змін у безпековій політиці України в умовах трансформації міжнародного середовища.

Практичне значення результатів дослідження. Дисертація Віталія Ростиславовича Супруна має виразне прикладне значення. Її результати можуть бути використані при розробці стратегічних документів у сфері національної безпеки та оборони та оновлення міжнародних договорів в частині, що стосується у зовнішньої та безпекової політики. Положення роботи становлять цінність для органів державної влади у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України. Дисертація також придатна для використання в освітньому процесі з міжнародних відносин, безпекознавства та європейських студій, а також в аналітичній діяльності, особливо у сфері оцінки регіональних безпекових ініціатив і нових форматів міждержавної співпраці.

Загальна оцінка змісту роботи. Дисертація Віталія Ростиславовича Супруна «Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні стратегії, інтеграційні ініціативи, еволюція загроз» є вагомим науковим працею, яка комплексно досліджує складні процеси трансформації безпекової політики України у контексті зовнішньополітичних змін, регіональної динаміки та глобальних викликів. Робота відзначається системним аналізом, ґрунтовністю теоретичної бази, широким охопленням джерел і ретельним емпіричним опрацюванням матеріалу.

У *вступній* частині автор переконливо обґрунтовує актуальність теми, що зумовлена радикальними зрушеннями у структурі європейської безпеки та необхідністю осмислення українського досвіду в умовах тривалої гібридної й відкритої агресії з боку росії. Автор ставить амбітні дослідницькі цілі, які реалізуються упродовж усієї роботи на високому науковому рівні.

Перший розділ дисертації виконує функцію теоретико-методологічного підґрунтя: у ньому аналізуються ключові концепції сучасної безпекознавчої думки, зокрема теорії сек'юритизації, геополітики, регіональних студій, реалізму, які адаптовано до українського контексту. Власне визначення політики безпеки та оборони як інструменту реалізації державного суверенітету й

національних інтересів в умовах регіональних трансформацій засвідчує наукову зрілість і аналітичну глибину автора.

У другому розділі досліджено етап формування модерної безпекової стратегії України в роки президентства Віктора Ющенка. Автор простежує поступовий дрейф від політики багатовекторності до цілеспрямованого руху в бік західних структур. Висвітлено як нормативно-правову базу, так і конкретні прояви інтеграційної активності України в межах співпраці з ЄС і НАТО, а також її роль у регіональних ініціативах. Аналіз охоплює також складні взаємини з російською федерацією в умовах поглиблення її ревізійністської політики.

Третій розділ характеризується критичним осмисленням періоду 2010–2014 рр., коли відбулася переорієнтація державної стратегії у бік формального позаблокового статусу, який, як вказує автор, приховував реальне зближення з російським безпековим полюсом. Розкрито політичну суперечність між задекларованими цілями та практичною реалізацією зовнішньої політики, що в підсумку спричинило ослаблення оборонного потенціалу держави та підвищило її вразливість до зовнішнього тиску.

У четвертому розділі здобувач аналізує рішучі зміни, що відбулися після 2014 року, включаючи переоцінку загроз, відмову від позаблоковості, послідовну сек'юритизацію російської федерації як основного противника, та впровадження нормативних і концептуальних рішень, що закріпили курс на повноцінну інтеграцію з Європейським Союзом і НАТО. Особливо цінним є запропонований детальний розгляд новітніх безпекових форматів, таких як Люблінський трикутник чи Альянс з Великою Британією та Польщею, що свідчить про актуальність дослідження та вміння автора інтегрувати новітні тренди в академічну площину.

Робота містить не лише ретельний аналіз етапів розвитку української безпекової політики, а й її теоретичне узагальнення, яке дозволяє поглибити розуміння концепції безпеки в умовах посилення загроз та регіональної нестабільності. Варто відзначити також високий рівень використання

джерельної бази – як національної, так і зарубіжної, а також вміння автора поєднувати політичну аналітику з академічною рефлексією.

Дисертація Віталія Ростиславовича Супруна є вагомим внеском у розвиток вітчизняної політичної науки, зокрема у сфері міжнародних відносин та безпекових студій. Вона відповідає всім вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії й заслуговує на позитивну оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про те, що Віталій Ростиславович Супрун створив наукову працю у повній відповідності до встановлених норм академічної доброчесності. Дисертація є результатом самостійного та оригінального дослідницького пошуку, не містить ознак академічного плагіату, а запозичення ідей, положень чи матеріалів інших авторів належним чином оформлено з відповідними посиланнями на джерела.

Дискусійні положення та зауваження. У цілому позитивно оцінюючи обрану дослідницьку стратегію та використані тактичні підходи, а також сформульовані узагальнення й висновки, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на низці положень, що мають дискусійний характер, і сформулювати окремі конструктивні побажання, спрямовані на подальше вдосконалення наукової розробки теми.

1. Автор переконливо обґрунтовує інтеграційний вектор безпекової політики України, ретельно аналізуючи його нормативне закріплення та зовнішньополітичну динаміку. Такий акцент дозволяє чітко окреслити європейську та євроатлантичну орієнтацію держави як домінантну стратегію останніх років. Водночас у межах аналізу варто було б чіткіше артикулювати відповідь на фундаментальне питання: чи є кінцевою метою цієї політики повна інтеграція, чи все ж інтеграція, поєднана з прагненням до стратегічної автономії з опорою на власний потенціал. Дослідження водночас майже не порушує питання про потенційні ризики надмірної залежності від зовнішніх безпекових акторів. Зокрема, корисним було б відобразити глибше потенційні виклики, пов'язані з політичною нестабільністю чи інституційними обмеженнями з боку

окремих країн-членів і західних структур загалом. Такий підхід дав би змогу не лише збалансувати інтеграційний оптимізм, а й глибше осмислити гнучкість і адаптивність української безпекової стратегії в умовах змінного міжнародного середовища.

2. Дисертація демонструє цілісне бачення формування безпекової політики України на нормативно-стратегічному рівні, в якому простежується логіка інституційної еволюції ключових документів і підходів. Разом із тим, для розширення аналітичної глибини дослідження доцільним було б окремо звернути увагу на проблему фрагментації стратегічного планування, яка залишається актуальною для українського сектору безпеки. Попри наявність доктрин, концепцій, бюлетенів і програмних стратегій, часто бракує скоординованого механізму синхронізації між різними інституційними акторами – зокрема, Міністерством закордонних справ України, Радою національної безпеки і оборони України, Генеральним штабом, Міністерством оборони України та іншими органами державної влади. Врахування цього аспекту могло б посилити розуміння управлінських викликів у реалізації комплексної безпекової політики та підкреслити необхідність міжвідомчої узгодженості в умовах війни й інтеграції до західних структур.

3. Автор обґрунтовано використовує теорію сек'юритизації для аналізу трансформації загроз у політичному дискурсі України, зокрема в контексті агресії російської федерації. При цьому доцільним було б глибше розкрити зміст категорії «екзистенційної загрози», яка згадується у роботі, але не отримує чіткої концептуалізації. Зокрема, залишаються відкритими питання: чи розглядається екзистенційність у комплексі – тобто з урахуванням усіх аспектів разом, чи виключно у воєнному вимірі, чи в інших окремих аспектах – таких як загроза національній ідентичності, демократичному політичному устрою або культурній автономії. Звернення до цього аспекту дозволило б глибше відобразити складність природи загроз Україні, зокрема їх неоднорідність і вихід за межі виключно воєнно-політичного виміру.

4. У дисертації вдало простежується еволюція безпекової політики України крізь призму нормативно-правових актів, інституційних рішень та міжнародної взаємодії, що створює цілісну картину трансформацій безпекового курсу держави. Водночас для повнішого охоплення сучасної архітектури безпеки, доцільним видається посилення уваги до сфери стратегічної комунікації – зокрема, до того, як формується та транслюється український безпековий дискурс на зовнішню аудиторію, які наративи стали ключовими для мобілізації міжнародної підтримки, а також які з них виявилися ефективними у протидії російській дезінформації. Такий ракурс дозволив би краще висвітлити інформаційний вимір безпеки як складову гібридної війни та інструмент дипломатичної взаємодії.

5. Дисертація глибоко і всебічно окреслює співпрацю та інтеграцію України з НАТО та ЄС, демонструючи добру обізнаність її автора із ключовими політичними та безпековими аспектами цих процесів. Дисертант успішно висвітлює значення цих партнерств для посилення національної безпеки та реформування внутрішньої політики України. Водночас у роботі недостатньо простежено вплив структурної нерівності між державами-членами та країнами-кандидатами, що є важливим для повного розуміння динаміки інтеграційного процесу. Така нерівність часто створює реалістичні обмеження та виклики, які не можна ігнорувати при оцінці перспектив і механізмів інтеграції. Зокрема, було б доцільно більш детально проаналізувати, яким чином ці дисбаланси впливають на прийняття рішень та політичну волю з обох сторін. Розкриття цього аспекту допомогло б збагатити рецензоване дослідження, зробивши аналіз більш комплексним і глибинним, а також підкреслити складність та неоднозначність процесів європейської та євроатлантичної інтеграції для України.

6. Текст дисертації вирізняється науковою коректністю та аргументованістю, однак подекуди відчувається перенасичення абстрактно-науковою лексикою та вторинними уточненнями, що створює враження стилістичної перевантаженості. В окремих підрозділах (зокрема, 1.1 і 2.2) трапляються громіздкі конструкції з надмірним використанням вставних

конструкцій та переліків, що ускладнює сприйняття основної думки. У майбутньому, при підготовці дисертації до публікації у форматі монографії, доцільно провести стилістичне редагування з акцентом на спрощення мовних зворотів і виокремлення ключових тез для поліпшення динаміки викладу.

Разом із тим, висловлені зауваження та рекомендації жодним чином не применшують загального високого теоретико-методологічного і науково-практичного рівня дисертаційного дослідження. Навпаки, вони можуть бути використані як основа для подальшого наукового пошуку автора та поглиблення окремих напрямів дослідження.

Загальний висновок. Наукове дослідження, виконане Віталієм Ростиславовичем Супруном, є цілісною та самостійною, оригінальною авторською роботою, яка відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. У дисертації розкрито актуальну наукову проблему, обґрунтовано її значущість для політичних наук. Отримані результати мають як теоретичне, так і прикладне значення, що засвідчує наукову новизну та практичну цінність дослідження. Робота під назвою «Політика безпеки та оборони України: зовнішньополітичні стратегії, інтеграційні ініціативи, еволюція загроз» відповідає вимогам спеціальності 052 Політологія та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.). У процесі виконання дисертації дотримано принципів академічної доброчесності. Всі використані джерела, положення, ідеї та висновки інших авторів належним чином оформлені з відповідними бібліографічними посиланнями. Ознак плагіату чи інших порушень академічної етики виявлено не

було. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що дисертація відповідає критеріям, установленим для наукових кваліфікаційних робіт цього рівня, а її автор Віталій Ростиславович Супрун заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія в межах галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент:

доктор політичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
професор кафедри політичних наук
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Сергій Дерев'янка